

Przedmieście Krakowa, dawniej wieś około 5 km od miasta. ~~Różni~~ Willa i ogród położone na pn. stoku Przełęczą Przegorzalskiej, nad dawnym korytem Rudawy i jego prawym bezimiennym dopływem (obecnie ~~pr kanał~~), stanowi lokalną dominantę krajobrazową na ~~tle~~ wzgórz Lasu Wolskiego.

1533-4 Justus Decjusz wznosi willę na Woli. Pracują przy jej budowie Włosi, między innymi Jan Cini. (Tomkowicz str.261)

Około 1540 opisuje willę Klemens Janicki w poemacie ~~Łacińskim~~: "Do Sławnego Męża ojca Justa Ludwika Decjusza!":

"...Zachwycają mnie piękne sale z krużgankami

I ogród z cienistymi wzdłuż winogradami,

Nęcą mnie także wzgórza, pokryte gajami,

A czarują jeziora srebrnymi falami..." (Janicki K. Utwory ~~Łacińskie~~. ~~tom~~. Jeziernicki M. Lwów 1933. str.235)

Pocz XIX w. Na sztychu "Pałac na Woli pod Krakowem" widoczny fragment krajobrazowego już ogrodu. (Muzeum Czapskich. Gabinet Rycin. L.i. 7143o)

1848 Na planie katastralnym widoczne w układzie ogrodu krajobrazowego ślady dawnego założenia, na osi poprzecznej do osi pał willi, sugerującego geometryczny układ 8-10 kwaterowy z aneksem od pn-w. W kierunku pód-z, widoczne dwie równoległe aleje biegnące w kierunku Przełęczą przegorzalskiej, do lasu.

1917 Stacjonujące tu wojska częściowo wycięły i zdewastowały stary drzewostan (Czas. Rak Kraków. Rok 1917. Nr.132.)

Stan obecny. Obszerny park krajobrazowy położony na stoku opadającym ku pn. Przed willą ~~(zwrócony ku pód-z)~~ na osi, mały taras zwrócony ku Krakowowi (ku pód-w), omurowany, opatrzony narożnymi zryzalitowaniami w formie płaskich bastionów (por. ~~Łazienki~~ Łobzów), między którymi ruina dwuprzęsłowego kamiennego mostu. Od tego tarasu ku pn opadają dwa obszerne tarasy (ku z. zatarte) zarosłe drzewami. Pierwszy z nich posiada na osi półkolisty "salon" utworzony ze szczytów podwójnego szwaleru grabowo-lipowego. Wzdłuż pód-w brzegu tarasów

Opadły przy szkarpie i pod szkarpą dolnego tarasu zachowały się fragmenty szpalerów grabowych.

Starodrzew. Stare lipy i graby, te ostatnie do 1,2 m. obwołu w pierśnicy, zachowały się w "salonie" i resztkach szpalerów. Reszta drzew znacznie młodsza.

Elementy architektoniczne. Okazała renesansowa willa (przebudowana w końcu XIX w.) z trójkondygnacyjną loggią zwróconą ku Krakówowi, położona jest w górnej części ogrodu na osi widokowej, prostopadłej do osi ogrodowej. Obok również renesansowa oficyna, stanowiąca dawniej pawilon ogrodowy.

Rekonstrukcja. ~~istotowaniem~~ Kolejno następujące po sobie przemiany jakim ulegał ogród, spowodowały zniszczenie lub zatarcie wcześniejszych form. Niemniej w historii tego założenia można wyróżnić przynajmniej 4 zasadnicze fazy. P i e r w s z y ogród włoski, jeden z najstarszych w Polsce. Jedyne jego opisy zachowały się u Janickiego (patrz wyżej). Na jego podstawie można powiedzieć tylko, iż był to ogród zapewne kwaterowy, ramowany pergolami winogrodowymi, powiązany z zespołem stawów (w dolinie Rudawy) i dalekim widokiem. Ówczesną willę stanowiła prawdopodobnie obecna oficyna, wraz z przebudowanym przez włoskich budowniczych średniowiecznym "dworem z wieżą" ("curia cum turri" - Tomkiewicz, str. 261), stanowiącym prawdopodobnie pn. część obecnego budynku willi. D r u g i ogród włoski powstał zapewne na przełomie XVI/XVII w. W tym czasie prawdopodobnie założono omurowany taras przed willą z prostokątnymi bastionami i mostem na osi rozbudowanej willi, oraz ziemne tarasy opadające ku pn. Był to ogród prostokątny, wielokwaterowy, rozłożony na 4 tarasach (obecny taras środkowy powstał ze splantowania dwóch mniejszych), ramowany zapewne już strzyżonymi szpalerami grabowymi. Od z. przytykał do ogrodu półkolisty aneks zajęty przez "giardino secreto" (?), w obrębie którego, o jedną kondygnację wyżej od właściwego ogrodu, mieścił się pawilon ogrodowy (rodzaj "villina") z otwartą na założenie obszerną halą.

Ze względu na zwrot kux ogrodu ku pn, należy przypuszczać, iż nie był on otwarty na daleki widok, a rolę punktu widokowego spełniała loggia, rozbudowanej w tym okresie do obecnej symetrycznej postaci, willi. Loggia ta otwierała się na wzgórze Sulnika, Sikornika i Kraków z Wawelem na pierwszym planie. Całość założenia skupiała się podówczas przy dwóch osiach: widokowej (w.-zr) - łączącej loggię z Krakowem, oraz ogrodowej (pn-płd) - krzyżującej się z poprzednią pod kątem prostym na omurowanym tarasie i łączącej go z całością założenia ogrodowego. Ogród francuski dający się wyraźnie odczytać w obecnym parku, powstał zapewne w XVIII w. W tym czasie prawdopodobnie splantowano dwa środkowe tarasy ziemne, tworząc jeden obszerny, na którym założono "salon ogrodowy" w postaci podkowiastego trawnika w planie trawnika ramowanego drzewami. Sama willa w tym okresie nie uległa większym zmianom. Park romantyczny powstał w pierwszej połowie XIX w. i zmienił niemal całkowicie układ założenia. Równocześnie przebudowano częściowo willę dostawiając między innymi schody przed loggią, oraz zmieniając położenie głównego wejścia które znajdowało się w miejscu schodów. W późniejszym okresie ogród uległ następnym przemianom i dewastacjom.

Datowanie. Patrz wyżej.

Uwagi konserwatorskie. Z włoskiego założenia pozostały w obecnym ogrodzie krajobrazowym nikielne ślady w postaci tarasów, murów i ~~znaki~~ ruiny mostu. Zarówno taras przed willą, jak i część ogrodu z "salonem" wymagają uporządkowania i uzupełnienia.

Literatura:

Ciołek G. Ogrody Polskie. Warszawa 1954. str. 34.